

Isabelle DORÉ

César a Drana

(přeložil Petr Christov © 2001)

Osoby

Drana Cikánka neurčitého věku

Kéja její matka

Tišel Dranin manžel

Tma. Hudba: cikánské housle. Slyšíme skučení chladného větru a těžký klus koně, který táhne rachtající vůz. Drana, do tmy, volá.

Drana: Hyjé Césare! Hyjé!

Slyšíme, jak César přešel z klusu do cvalu, po chvilce zpomaluje, a zastaví se. Potom slyšíme pád jeho těžkého těla na zem a jeho poslední vydechnutí. Větr stále fičí. Světlo. Vidíme Dranu, jak sedí na kozlíku svého vozíku, a těsně před ní bezduché tělo ohromného tažného koně.

Hyjé Césare! Hyjé! No co to děláš? Hejbni sebou! Co tě to popadlo? Seš nemocnej? Už pořádně dlouho se zrovna nepřetrhneš a teďka už nechceš ani pomalu klusat? Chceš zdechnout nebo co? No počkej! Ti ukážu kdo tady poroučí!

Slézá z vozu a jde ke koni. Fouká vítr.

Co to děláš... slyšíš mě? Co ti je... seš mrtvej? To mi přece neuděláš? Museli sme těm holejm hlavám slíbit že přece odjedem tak daleko jak budem moct... My nemáme čas abys ze sebe dělal pitomce! To mi nesmíš udělat!

Zlostně do Césara kopne.

Co já tady budu dělat... uprostřed ničeho...že mě tu nenecháš? Césare! Jedem! Hni sebou! Já se bojím těch holejch hlav! Tři kumpánie už vypálili... sou schopný zapálit ti povoz za zadkem! Tak jdem! Ne teď... Césare! Ne tady! To cos mi vyved je hnusný... no tím hůř pro tebe já tě pohřbívat nebudu... zůstaneš úplně sám... půjdu jinam... bez tebe! Nechám ti vůz... já půjdu pěšky... a ty zůstaneš tady... úplně sám... mlčíš? Dobře! Já jdu!

Dělá, jako by odcházela. Poryv větru. Vrací se.

Je zima Césare... nemůžu v tom mrazivým větru nikam jít... nemůžu jít bez tebe... Róm není nic když přijde o koně! Vzpomínáš jak mi někdo tehda říkal: "Cikán bez koně není Cikán!" To gadžové nám říkaj cikáni! Každý kdo je Róm není gadža a kdo je gadža není Róm! A ty seš Róm! Jedeme dál... siesta skončila... tak se vzchop! Ať se můj mozek rozteče jak dehet jesli se nezvedneš!

Poryv větru. Drana se klepe zimou.

Brzo někam dojedem a já ti dám vodu... dlouhos už nepil vid'? A oves... a taky jabka... jablíčka ti dám... jo? Césare! Je mi zima Césare! Sem unavená a mám strach! Tak jo! Přitisknu se k tobě... ták!

Choulí se k Césarovu tělu.

Aspoň chvíli mě prosím tě ještě hřej...nebo umřu zimou! Hele! Mám nápad! Do rána se tady utáboříme! Odpočneš si a nabereš sílu! Holý hlavy taky potřebují spát... ne? Takže... dneska v noci... nic se nám nemůže stát! Ale zejtra ráno pojedeme dál! Podívám se jestli tady sou pro nás ty cedule! Moje matka... Kéja... mně je ukazovala! Když tam sou jenom tři slova... znamená to: kočovníkům vstup zakázán! Když tam je víc slov... tak to znamená: zákaz přebejvání a táboření kočovníků! To má jako znamenat: přísněj zákaz přebejvání Židů... Cikánů a psů! Nebo: doba pobytu pro kočující omezena na 48 hodin! Poznám jen S... ale zato moc dobře... podobá se hadovi co kousnul do nohy malou Teklu v tom roce co maminka Kéja podřízla všechny ty tři hady co strašili v našem táboře na kraji Karpat! Ne nikde ty cedulky nevidím! Ale zůstanem jenom jednu noc... že jo? Vždyť víš... i když nás nenajdou... musela bych se hlásit na ouřadě! No a víš jak nesnášíš oficíry! No jo... ty je teda nemáš rád! Takže budem muset zase někam dál! Chceš svoji deku... Césare? Máš ji tak rád... ne?

Leze do vozu. Vrací se s vlněnou děravou dekou, kterou zakrývá koně.

Je to ta tvoje stará deka... co ji máš rád... chtěla sem ji jednou vyměnit protože byla samá díra... ale ty ses celej osypal... můžeš mít jen tudlenctu starou! Ty jeden! Jestli nemáš rád... nebo jestli máš moc rád! A furt se na tebe zlobím kvůli tomu křeslu pamatuješ? Chtěla sem ho prodat u hokynáře! Ve výloze sem tam viděla překrásný šaty s výstřihem! S Tišelem sme se několik tejdnu neviděli ... a já sem ho chtěla svýst! Neměla sem dost peněz abych si ty šaty koupila a tak... sem vytáhla z vozu to starožitný křeslo a chtěla ho jít prodat... jak sem se ale otočila taks ho sežral! Úplně celý! No jo... já vím že bylo vycpaný senem! To není ale žádněj důvod! To ti nemůžu prominout!

Schoulí se vedle koně.

Zase tě zejtra prodám... jako sme to dělali... Nakapu ti do uší rtuť abys vypadal živějc... zabrousím ti zuby... a pak tě prodám... pozejtří se zas vrátíš! Pamatuješ jak sem tě dvakrát prodala jednomu gadžovi? Prodala sem tě ráno... večer ses vrátil a přes noc sem tě namaskovala! Těsně pod okem sem ti propíchla kůži ... nafoukla sem to stýblem slámy a tu díru zalepila aby neutíkal vzduch... To ses tehdá změnil! Takovej mladší si vypadal... Přidělala sem ti falešnej ocas a stříbrenkou sem ti natřela celý tělo... ráno přišel ten gadža... včera koupil hnědáka a dneska zase strakáče! Takhlenc sem to dělala často! Vždyť víš... chtěla sem tě zejtra prodat abych ti mohla koupit oves a jabka! Můžu je i vyžebat jestli chceš! Nevíš kam sem dala tu hadrovou panenku? Do kufru? Seš si jistej? Kam jinam bych ji dávala než do kufru? Kouknu se jestli tam pořád ještě je!

Vyleze na vůz. Zevnitř vozu slyšíme hlomoz.

Snad sem ji nespálila jak sem pálila to Tišeloovo oblečení! Ale ne! Hele! Tady je!

Vyleze ven s panenkou a vezme si ji na záda.

No koukej... jako živá! Takhlenc ji vezmu a... Mladý panáčku... uctivě prosím! Moje děťátko má těžkej zánět mandlí... Když neseženu peníze na léčení tak mu budou muset uřezat obě nožičky! Prosím... pár kopějek na operaci!

Výhrůžně se podívá na toho, kdo by snad chtěl odmítnout.

Dneska ste šťastná pani... ale kdybyste věděla co se vám přihodí za deset let! Paní! Mějte slitování! Manžel mně umřel na zápal plic... a já ho musím nechat pohřbít... 400 korun na rakev potřebuju! Milej pane... pár guldenů abych mohla poslat děti do školy... Paní... znám Transylvánii... dokážu zabít všechny upíry co vlezou do vašeho domu a budou sát krev vašich dětí! Paní... Pane... umím zahnat všechny zlé duchy co posedli vaši rodinu! Dejte libru... jen... frank dolar! Šlechtný duše budou spasení! Ale lakomci ty uviděj svoje psy jak umíraj na dýmějovej mor dřív než ráno zase vyjde slunce! Děkuju... děkuju... ať žijou vaše koně co nejdéle! Děkuju! Koukni Césare! Za to budeme moc koupit úplně nový kožený postroje! Nemáš radost? Proč se nesměješ? Všechno sem to udělala tobě pro radost... Seš starej Césare... moc starej! To tě tíží! Ale když koně nežijou do sta let! Když sem se narodila tak byla taky taková zima jako je teď... já sem taky stará... taky sem už prožila sto zim! Jen si vzpomeň... narodila sem se zrovna ten den co byla vůbec největší bouřka za celejch sto let a moje sestra... zrovna ukradla na statku kuře... chudinka Rupa! Když v zimě se tak těžko krade! Člověk ve sněhu běhá pomalu a ona byla ještě taková maličká! Jak vlezla do kurníku začaly slepice kdákat... Pitomý slepice! Furt jen řvete! Copak to je nějakej rozdíl? Upečená v gadžově troubě a nebo uvařená v našem hrnci? Stejně máte skončit v polívce! Tak proč kdákat jako splašený? Akorát začnou štěkat psi a upozorníte gadže! Á ty gadžové! Ale jak ta moje sestřička... Rupa... utíkala až kolem ní fučel vítr až někam do středověku! Příběhla do tábora celá udejchaná... a četníci za ní! Dokonce na koních! Matka... Kéja... vždycky věděla když se k nám blížili četníci jen se na tebe podívala... Jo Césare! Jen co se k nám přiblížili rozpálil ses zlostí do ruda! Nejradši bys je sežral jak jabka! Ani jejich koně si nechtěl vidět! Byli to podle tebe zrádci! Tatínek... Cirono... se tě snažil zklidnit a maminka... hledala místo kam by schovala Rupu! Moc dlouho ale hledat nemohla ... začala sem se totiž drát ven! Vůbec sem nechápala co se to kolem děje! Rupu uložila maminka na dno kufru... pak šla ven za vůz... sedla si na bobek... a nechala mě se narodit... byla tehda právě první zimní bouřka! Foukal silnej vítr a studenej sníh pálí jako oheň! Ten kufr otevřeli četníci hned jak vylezli na vůz! A odvedli Rupu do vězení! Od té doby... každěj rok v zimě byla ve vězení! A pozdějc... to s sebou brala i své děti! Říkala že v cele je teplejc než ve voze protože sníh padá jen za oknem... a zdi sou z kamene... vítr že se o ně zastaví! Ve voze... tam sněží všude! Tatínek dával ke dvířkám židli aby se neotvíraly! Mě položili těsně vedle hrnce aby mi bylo teplo... ale mně se tak špatně spalo... porád sem brečela a furt mě to budilo! Maminka nadzvedla pokličku a ven zasyčela teplá pára... na dřevěnejch trámech vozu to udělalo

jinovatku... a to pak bylo ještě horší! Je mi zima! Kdybych tak mohla jít naštípat dříví! Ale za celou cestu sem tady neviděla jedinej les! Gadžové se nás boje jak čarodějnic protože umíme číst budoucnost... a oni nechaj zmizet všechny stromy! Césare? Myslíš že na voze zůstalo nějaký suchý dříví abych mohla rozdělat oheň? Dobrej nápad ne? Bude nám teplo... co? A pak... mohli bysme si uvařit kafe ne?

Vstane a jde k vozu. Chce vylomit pár planěk z bočnic vozu. Váhá.

Určitě se to potom bude muset spravít! Dostal už pořádně zabrat! Vůz dědečka Bidšiky! Určitě! Určitě byl ten vůz starší než on!

Něžně se chytí bočnice vozu.

Koukej Césare! Sou tady hotový příběhy... vidíš tuhle rýhu? To je jak se můj bratranec Matéo vrátil z Ameriky! Narazil do nás tím svým autem... protože se na mě zlobil! Chtěl nám prodat stejný auto jako měl on sám! Řekla sem mu že seš chytřejší než všechny auta na světě! Jo! Vůbec sem to neříkala jen tak... abych ti udělala radost! Byla to pravda! Aby ten auťák dovez až sem tak ho musel naložit na loď! No co to je za auto když ho musíš naložit na parník abys moh někam jet! A tady... hele! To je jak sem tě učila počítat... do cirkusu! Napsala sem jedničku... a tys hrábnul kopytem do země! Když sem napsala dvojku... hrábnuls dvakrát... na trojku třikrát! Víckrát ne protože já umím psát jenom do tří! No a támdle... jak k nám na návštěvu přišel Zurka... měli sme zapojenou televizi a koukali sme se na obrázky... ale Zurka s ní praštil o stěnu protože ten příběh špatně skončil! Na to se přece nedá zapomenout! Že ne?! A vůbec... dřevo je celý prohnílé... nebude hořet! Ale hele! To stupátko ještě furt drží... vidíš? To by šlo! Koukej...

O koleno rozštípe prkna. Zapaluje oheň.

Bude to pěkně hořet! Hned ti bude líp... Něco ulovíme a uděláme si vývar! Jó kdybysme byli v Itálii... ukradla bych někde špagety! Ve Francii bych ukradla... koňak! Ve Skotsku... whiskey... v Turecku... rakiji... a v Rusku vodku!

Drana si zahřívá ruce nad ohněm.

No vidíš! Už je ti líp!

Zvedne se, jde do vozu pro konvici, dá ji nad oheň. Znovu se vrátí do vozu, přichází s mlýnkem na kafe. Mele kávu a cpe si fajfku.

Ten rok co sem se narodila... sme zůstali v Rusku až do jara! Než se Rupa vrátila z vězení! Sníh už roztál... my leželi rozvalený v trávě... a tatínek nám vyprávěl příběhy... ta zima byla tak krutá že sem během ní zestárla o tři roky! Když už zima ztrácela svoji sílu začaly si vrány dovolovat a nadávaly na ní! A všichni jedli kytky aby dostali jejich jasný barvy! Maminka volala.

Kéja: Cirono! Cirono! Cirono! Tvoje dcera se vrátila! Rupa je zpátky!

Drana: Vyskočila sem a běžela se podívat na svoji sestřičku! Chtěla sem ji poznat co nejdřív... celý tři roky mi o ní vyprávěli! Měla kudrnatý vlásy! Jako by to bylo moje dvojče! Maminka se mě zeptala.

Kéja: Kde máš svého otce? Už ho volám snad celý století!

Drana: Tatínek... rychle vyběhnul hned jak zavolala poprvé ... tábořili sme poblíž nějaký propasti... lidi pak říkali že ztratil půdu pod nohama! Už je teplo Césare... vid' že jo? Romové sou živí dokud na ně myslíme! Ty taky... taky nejseš mrtvej protože si s tebou povídám!

Zpívá.

Nevím už kdo sem... nevím už kam jdu... hodinky mám rozbité... od chvíle cos mě opustil! Dědeček Bidšika onemocněl protože můj otec umřel! Chudák Bidšika! Přišel o syna a pomátnul se z toho! Byl smutnej jako housle... myslel si že umře! Chtěl abysme jeli do Maďarska aby ještě jednou naposled viděl svýho bratra... tebe chtěl vypřáhnout z vozu aby mohl jet rychleji! Byla sem přesvědčená že neumře dřív než znova neuvidí bratra... měl hrozně tvrdou hlavu... věřila sem že kdyby se nepotkali... tak by byl nesmrtelný! Ubránila sem tě... nikam ses nemusel hnát... pěkně pomalu sis klusal! O dva týdny pozdějc... umřel dědeček Bidšika u Leningradu zimou!

Zpívá.

Nevím už kdo sem... nevím už kam jdu... hodinky mám rozbité... od chvíle cos mě opustil! Těsně než umřel... utrhnul si kus svojí košile a omotal mi ho kolem prstu... vidíš ještě pořád ho mám... nechala sem si ho zavázaný na prstě... říkal že někdy pozdějc... až mi bude hrozit nebezpečí... stačí jen abych rozvázala ten uzel a že mi přijde na pomoc! A je to pravda víš... Romové mluví vždycky pravdu! Akorát když padnou do rukou gadžům tak ne! Mezi sebou si říkaj vždycky pravdu! Jednou sem lhala romsky... kvůli Tišelovi... mému manželovi! Když sem ho viděla poprvé bylo mi pět ... pamatuju si to protože sem právě začala kouřit fajfku! Tys tehdy vypadal báječně! Jeli sme na pouť do Saintes-Maries de la Mer... modlit se ke svatý Sáře... patronce Romů! Ráno sme vyrazili z Transylvánie a večer sme dorazili do Montpellier... cesty do Saintes-Maries byly úplně plný... byla tam spousta lidí... tisíce poutníků! Zbytek cesty sme šli pěšky... a jak sme šli... potkali sme Souzovi... to byla Tišelova rodina! Z otce na syna se u nich dědilo povolání... byli to samí krotitelé medvědů! Moje matka měla moc ráda Tišelova otce a chtěla aby sem si vzala jeho syna! Dokážeš si to představit? Aby sem se vdala za Tišela! Vždyť mu bylo šestnáct měsíců... takovej prcek s plínkami! A navíc... byl ošklivej... jedno oko mu koukalo na druhý a z nosu mu tekla hotovej potok! Já bych bejvala chtěla vnuka bratra našeho dědečka... ten byl velkej jako hora! Ale oni mě dali tomu prckovi Tišelovi! Prosila sem maminku! Proč mi nedáš vnuka bratra našeho dědečka? Ale ona nechtěla nic slyšet! Bylo to hrozný! Ach Kéjo! Nejradši bych tě tehdy roztrhla! Taky svoje bratry sem prosila... Masaniho a Gribla... řekla sem jim aby vylezli nahoru na vůz a vyčůrali se Tišelovi na hlavu! Tišel utíkal jako gazela když vidí lva! Běžel k řece a romsky nám nadával! Říkal jenom samý nadávky... a znal je všechny! Běžela sem za ním až k řece! Brečel a snažil se lovit ryby takovým špičatým

klackem... vzala sem ho za ruku... a z jeho čáry života sem mu četla strašlivý věci! Řekla sem mu že když se rozhodne pro tuhle svatbu... tak mu jeho žena uvaří varlata v kotli! Byl tak hloupej že mi to všechno věřil! Pak sem vylezla na kopec a abych na něj zapůsobila ještě víc... volala sem na něj: Varuju tě... mám strašně silný hlas! Jestli nemáš rád hudbu tak bude lepší když si hned teď uřízneš obě uši! A řekni tomu svému medvědovi že jestli se chce stát slavným... tak můj kůň... můj kůň po něm bude chtít sto procent z toho co vydělá! Jinak veme toho tvýho medvěda za prdel... vyletí s ním do vzduchu a nechá ho spadnout do Dunaje! Měl takovej strach... až popraskaly prsa jeho matky! Souzovi pak odjeli někam do Řecka a my jeli do Československa! Chudák Tišel! Ale stejně sem si ho vzala... znova sem ho viděla za patnáct let... zase v Saintes-Maries de la Mer to bylo... ten se změnil! Měl na sobě kabát až na zem z chlupatý kozí kůže! Měl ho rozeprutej a pod ním měl jenom ty svoje kalhoty! Měl opálenou hrud'... a všude měl kozí chlupy! Měl třikrát tak velký dlaně jak já... a vždycky když polknul... pohnula se mu v krku taková veliká boule! Po městě chodil s hlavou pěkně vysoko... on se z něj totiž za tu dobu stal nejlepší krotitel medvědů v Evropě! Byl na to pěkně hrdej! Taký měl vši ale to mi vůbec nevadilo! Byl krásnej! Jak mě uviděl... zvednul ruce k nebi a začal klít... tak jak to dovedou jen Romové.

Tišel: Ať se slunce rozteče jako pivo jestli si mě do hodiny nevemeš!

Drana: To byl celej on! Úplně mě očaroval že sem ztratila všechnu sílu... ale sebrala sem hnedka trochu odvahy abych mu odpověděla... Radši... hodinu a půl! Musela sem mít poslední slovo... jinak by sem byla úplně vyřízená! Jeho oči... byly černější než osud a hlubší než čas! V těch očích byla armája! Gadžové nevědí co to je armája! A právě kvůli armáje uvěří všem našim historkám! Jen si vzpomeň jak sem gadžovi prodala toho nemocnýho osla! Ten gadžo chtěl abych mu slevila... že prý má ten osel žlutý oči... tak sem strčila hlavu nad hrnec a s armájou v očích sem na něj spustila: "Ať mi oči na tomhle místě vypadnou do tohohle hrnce jestli je můj osel nemocnej!" A gadža zaplatil! S Tišelem sme zůstali v Budapešti až do konce války! Když se vracel domů... vypadalo to vždycky stejně! Táhne z _tebe víno Tišele! Zases dneska oslavoval naši svatbu?

Tišel: Co to říkáš? No jen si říkej co chceš!

Drana: Poznám přece žes pil! Ani dveře si neotevřeš když jdeš dovnitř!

Tišel: Ty tvoje dvěře! Taky tehdá nebyly zavřené...jak akorát v půlce měsíce tvůj dědeček umřel zimou v Leningradě! Zdá se ti snad že je ve zdech málo děr že musíš ještě otevírat dveře?

Drana: Potřebuju vzduch! Vevnitř se nedá dejchat! Je nás tady... i s mojí matkou tvým otcem a dětma... třicet šest a všichni dejcháme jeden vzduch! Někdy se taky musí vyvětrat!

Tišel: Když chceš větrat... proč z vozu rovnou neodendáš stěny? Já můžu klidně spát sám v hrnci! Seš jak lední medvěd! Vždyť se to nedá vydržet!

Drana: Ať ti všemožná odporná havěť rozhryže ty tvoje varlata jestli nepřestaneš křičet! Když

sem ho chtěla rozzuřit tak sem řekla něco o těch jeho varlatech! To sme po sobě mohli řvát celý století! Přeu si aby ses zbláznil dřív než se navečeřím!

Tišel: Přeu si abys byla na věky ošklivá... dřív než bude úplněk!

Drana: Pak odešel a prásknul dveřma tak silně že upadly do sněhu! Ale Kéja tam zůstala! Kéjo! Maminko! Nespi... musím ti něco říct! Tišel odešel! Navždy!

Kéja: Já vím... vždycky to říkáš!

Drana: Tohle... to je jiný! Víš... dneska... já nechci aby se vrátil!

Kéja: To taky říkáš vždycky!

Drana: Ne! Neříkám to pokaždý!

Kéja: Aspoň jednou do týdne!

Drana: Každý tejdne... možná... ale dneska... on mi řek že mě nemiluje!

Kéja: Včera říkal že tě nemiluje!

Drana: Ne! Ty to nechápeš! Včera mi řek že mě nemá rád!

Kéja: Vráti se...

Drana: Je mi už sto let! Sem stará a on se nikdy nevrátil!

Kéja: Stejně sem nespala! Děláš ze všeho tragédii! Vráti se!

Drana: Určitě je v tom nějaká jiná ženská! Sem si naprosto jistá!

Kéja: Ale ne... vzpomeň si na to přísloví co říkával tvůj otec: "S jednou zadnicí se nedá sedět na dvou koních najednou!"

Drana: Vidíš... brečím!

Kéja: Vždycky brečíš!

Drana: Ne! Nebrečím pokaždý!

Kéja: Uklidni se! Do půlnoci se vrátí!

Drana: Vždycky se vracel před půlnocí! Vlastnoručně zasadil do pantů ty dveře... vzal mě do

náručí! Nohama rozbil okno! Odnese mě pryč! Daleko od dětí... daleko od matky... daleko od jeho otce... pod vůz! Byla zima! Pamatuješ? Ty a medvědi ste dělali jako že se díváte úplně jinam... ale i hvězdy se nakláněly aby se na nás mohly dívat! A měsíc zatajoval dech jen aby slyšel co mi Tišel šeptá do ucha! Vypadalo to jako by se on stal ženou a já... mužem! Jako v aréně... v Seville... když se z bejka stane matador!

Pauza.

Chybí mi Césare... víš! Hlavně po půlnoci! Co chceš? Když sem sama si nemůžu dělat ani čtvrtinu toho co mi dělával on!

Zpívá.

Svatá Sáro! Patronko má!
Chtěla bych abys odpustila
Tu vášeň ďábelskou!
Běda! Ty víš! Jak madona já sem...
Panno černá! Panno bláznivá!
Tvá dobrota mě konejší!

Měla sem s ním dvaatřicet dětí! Jedno do roka... celejch patnáct let! Jedno za dva roky po celejch třicet let... a dvě další potom co Tišel umřel! Už ze zvyku! A to nepočítám malýho Papu co sem ho pár měsíců hlídala! Jeho matka... Parni... mě prosila abych se o něj postarala když ona musela na nucený práce! Hnedka sem souhlasila... protože to byl nejhezčí chlapeček v celý kumpánii... Pil pálenku ale pořád byl hodnej! Spal hnedka vedle mě... hrával na kytaru jako když klusá kůň ... to byly nádherný večery! Jeho matku pak ale za tři léta pustili! Dlouho mi to trvalo než sem si zvykla! Říkala sem: Copak se nestydíš... babo proradná? Necháš mě aby sem si ho zamilovala a pak sem přijdeš a ukradneš mi ho jako zlodějka! Ona mi odpověděla: Je to můj syn! Musíš mi ho vrátit! Nikdy! Dala sem mu svoje nežity! On mi dal svoje neštovice! Teďka patří mně! Nechala Papu aby se sám rozhodnul... a prohrála... chtěl zůstat se mnou... no jak jinak! Vždycky sem mu nechávala ten nejlepší hrnek kafe a Tišelovi sem pro něj kradla tabák! Bylo mu devět a půl když odešel... měl se ženit! Vůbec sem neměla čas aby se mi stejskalo... pořád mi zůstalo tucet těch co měli o moc blíž k mojí sukni než k Tišelovým kalhotám! Bylo to ten rok co se mi narodila Miriam... o tři měsíce dřív než měla! Ani tvářičku ještě neměla pořádně vyrostlou! Šíleně sem se bála a Tišel umíral nedočkavostí... bylo to poprvé co sem ho viděla brečet! Přisahala sem že už nikdy nebudu Tišelovi nadávat! A Tišel ten přísahal že už nebude pít! Aspoň teda dokud malá nebude v pořádku! Na pořád to ne! Kéja... moje matka neřekla ani slovo... a hnedka šla půjčit od bratra kamna na uhlí... pak dala malou do trouby a furt hlídala aby tam bylo takový teplo jaký potřebuje lidský tělo! Já sem čekala a mlčela sem... Tišel doufal a nevypil ani kapičku! A ty sudičky ne a ne přijít! Duchové vždycky přicházejí tu noc potom co se dítě narodí! Sou tři... a rozhodnou jak dlouho bude člověk žít! První... je zlá... ta chce abysme umřeli co nejdřív... ale zato ta druhá... ta nám přeje ať žijeme celejch tisíc let! Vyřeší to vždycky ta třetí! Ale k Miriam pořád nešly a nešly... možná neviděly rozdíl mezi mým břichem a troubou! Jednou ráno... ještě sem spala... mně maminka strčila malou pod peřinu! Já strašně moc brečela... tisíce a tisíce slz to byly... a Tišel se opil z toho jak je pil! No... vůbec sem neměla čas abych

myslela na malýho Papu co od nás odešel! A Papova manželka... ta mi říkala že sem ho dobře vychovala! O děti... o ty se starám dobře! Když mají strach... nasadím jim uzdu... postroj... a zapřáhnou je! Když chtějí volnost... sundám jim uzdu... odstrojím a vypřáhnou! A tak oni pěkně rostou... a mají hezkej život... jako já!

Pauza.

Ve všech zemích co sme kdy projížděli sem ctíla jejich víru! O tom ty bys moh vyprávět! Pro křesťany... to bych si za ně nechala useknout hlavu dřív než by vykovali čtvrtý hřeb pro Ježíše Krista! A pro muslimy... bych sama v poušti vyndávala z datlí pro Mohameda pecky!

Pauza.

Nikdy sem nekradla nikomu z našich! Okrást gadža... to klidně můžu... na to máme právo... ale stejně bych nikdy nevzala víc než bych potřebovala! Dokážu si pomoci lstí... a taky v noci si umím dobře poradit! Nikdy sem do kurníku nevlezla ve dne... a když sem využila blbosti těch hlupáků dostala sem vždycky co sem chtěla! Jako na trhu... to sem si kašlala do dlaně a pak... pak sem na všechno šáhala! Trhovci mi dali všechno na co sem šáhla! Já sem rodině nikdy ostudu nedělala! I gadžové poznali že my sme králové mezi zlodějíčkama! Znáš tu maďarskou historku o Todorovi... o tom koňském handlíři?

Vypráví.

“Todor... prodal jednomu vesničanovi klisnu a řekl mu... on! Todor! Cikánskej král! že kdyby měla nějakou vadu... tak ji může hnedka vrátit! Za tři dny ten venkovan přišel i s tou klisnou: Vezmi si ji zpátky Todore! Není v pořádku!

Co jí je? ptal se Todor.

Je slepá na jedno oko! Odpověděl vesničan.

A Todor celý utrápený řekl:

To není žádná vada! To je neštěstí! Ale za neštěstí já bohužel neručím!”

Nikdy sem nejedla mého koně! Když byla veliká bída... tak to se cizí koně jedli... ale mého koně... to nikdy!

Pauza.

Muvila sem s mrtvým co mě měli rádi... ale před těma co mě nenáviděli... před těma sem utíkala! Když sem byla mladší... byla v naší kumpánii jedna taková šílená ženská... když šla tak se třásla celá země! A vždycky když sem šla kolem ní tak na mě ošklivě křičela... no a... jak umřela... tak... ještě dřív než zasypali hrob... sem jí zacpala pusku kusem hadru aby na mě už nemohla křičet!

Pauza.

Vždycky jak v rodině někdo umřel... spálila sem všechno co bylo jeho! Když mi předtím něco

dal... tak sem si to mohla nechat... protože to bylo moje! Vždyť víš... Bidšika mi dal svůj vůz než umřel! Proto ho porád mám! Ale Tišel mi nedal nic... protože sme se pořádně hádali ten večír před tím jak umřel! Všechno jeho oblečení a peníze sem musela spálit! 20000 rublů... 6000 korun a 300 dinárů! Fakt dost peněz!

Pauza.

Nikdy sem taky nechtyla motýla! Když totiž chytneš motýla... tak musí nějaký Rom do vězení... to vím! Sou ale i takový co nečekaj až motýla chytíš! Mýho bratrance... toho jednou pronásledovali psi protože kousnul četníka! Chtěli ho zavřít do vězení ale on utíkal hodně rychle! Skákal před ploty... přeskakoval křoví... domy... stromy... řeky a jezera! Úplně jako kůň! Byl celej rudej... jako krev! Padaly z něj velký kapky potu ale nic ho nemohlo zastavit! A jak běžel tak si ze sebe sundal kabát a košili... aby si trochu odlehčil... a vůbec ani trochu nezpomalil! Nakonec doběhnul k takový veliký kamenný zdi... s ostnatýma drátama nahoře! Šplhal nahoru jak opice... až si při tom roztrhnul kalhoty! A jak přelízal ty ostnatý dráty tak si udělal díru do stehna! Ale ta bolest mu vůbec nevadila! Psi doběhli ke zdi a čekali až k nim ten můj bratranec spadne... cenili svoje strašný zuby... strašnější než ostrá pila a furt štěkali a z tý zuřivosti slintali! Ale bratrancovi se podařilo přeskočit na druhou stranu tý zdi... a víš co bylo na tý druhý straně? Vězeňskej dvůr!

Pauza.

O mýho koně sem se vždycky starala líp než o svý děti... protože když nějaký moje dítě onemocnělo tak ho stejně musel do nemocnice dovýzt můj kůň!

Pauza.

Nikdy sem neutrhla kytku co vyrostla tam kde je pohřbenej nějaký Rom! Nikdy ani kytičku...

Pauza.

Vždycky sem uznávala rozhodnutí krisí romaňí... protože to je soud mýho lidu! Dodržovala sem romský zákony... ale právo bejt hrdá... to sem nikdy neztratila! Tenkrát jak sem poprvé viděla krisí romaňí... to byl v čele Tišel... můj muž! Svolalo se to proti synovi mýho bratrance protože on ukrad jeden dolar! No jo! Já vím že to není moc ale on to ukradnul jednomu Romovi... Tišel začal.

Tišel: Připomínám všem že ženy nemají během krisí romaňí právo mluvit ... ani ty šťastný co na todle místo byly pozvaný!

Drana: Moje matka tydle pravidla neměla ráda!

Kéja: Ale já to musím říct... jako jediný svědek!

Tišel: Necháš to říct toho kdo stojí po tvojí levé ruce!

Kéja: To je manžel mojí sestry! Nemluvím s ním od toho roku co se vyspal s mojí sestřenicí!

Tišel: Tak toho napravo!

Kéja: Tam stojí Drana... moje dcera je vedle mě!

Tišel: (*neklidný*) Tak... ty to řekneš Draně a ona tomu kdo je vedle ní!

Drana: Moje matka se naklonila aby se podívala kdo to tam je... vedle mě... a řekla...

Kéja: Nikdy! Tam je můj strýc... nepodívala sem se na něj od toho roku co o mně řek že sem koza!

Drana: Tišel zrudnul vzteky... ale moje matka byla už dost stará... ona neměla co ztratit... můj otec byl mrtvej od toho roku co sme tábořili u propasti... a za ženy se může bít jen jejich muž! Ona se vůbec nebála! A řekla...

Kéja: Tišele! Jestli neuděláš co sem ti řekla... zapálím ti tvoje fousy a svolám ženský krisí romaňi... a na všechny mužský v kumpánii se budeme dívat tak jak mně se bude chtít!

Drana: Tišel pak neměl na výběr... tehdy to byl první krisí romaňi kdy kdo slyšel že mluvily ženy! Ještě za tejden to nebylo u konce! Tišel prosil moji matku aby ho nechala vyspat... aspoň pár hodin za den! Ale ženy... s dětma... ty dokážou žít celej život bez spaní! Pozdějc... vždycky když na Tišelovi chtěli aby zase svolal krisí romaňi tak se mu najednou udělalo zle... dostal horečku a šel spát ke svejm medvědům! Césare! Že si vzpomínáš jak Tišelovi umřel ten medvěd! Vůbec ho nešlo uklidnit! Taky si byl nešťastnej... chtěls abych ti přivedla klisničku... ale já sem tě nemohla nechat jen tak s nějakou ženskou! Ano! Já vím! Zamiloval ses do Zelkovy kobyly jak sme ji cestou potkali... ale to nebyla kobyla pro tebe! Ne! Vůbec nebyla tak hezká jak si to říkal ty! Tak hele... přední nohy měla do iks a úzkej zadek měla! Měla oslí uši a břicho jako kráva! Nešikovná byla jak tažnej valach! A navíc byla moc krmená ovšem... to nebyla kobyla pro tebe! Snila sem o tom že ti najdu lipicánku... s čistou srstí... a klenutým hrudníkem... pěkně tvarovanou... s pořádným zadkem... vzadu pěkně hranatou... takovou kobyly co má v žilách pořádnou krev! Ne! Nic není jako v knížkách! Á... co ty o tom víš? Čteš knížky? Copak ti se mnou nebylo dobře? Nebyla sem vždycky úplně nejlepší tvoje společnice! Ale když já sem se nestarala jenom o tebe! Tišel pořád brečel... říkala sem mu: Nebreč Tišele... sou jiný medvědi... nebreč... půjdeme s dětma do kina! César přeletí Dunaj až do Vídně! Najíme se ovoce co nemají v Budě! Já budu tůristům číst z ruky věčný štěstí a ty jim zatím vybereš kapsy! Budem žít ze zlata historickéjch památek!

Pauza.

Po válce pak zakázali kočování... nikdy sme z Budapešti neodjeli! Tišel strašně brzo umřel!

Zpívá.

Nevím už kdo sem... nevím už kam jdu... hodinky mám rozbité... od chvíle cos mě opustil!
Dobře! Jdu si utrhnout čtyřlístek...

Dřepne si za vozem.

Dovedeš si představit barák se záchodem? To pak musíš čurat naráz... a lidi hnedka vědej... když tam jdeš... hnedka vědej co tam budeš dělat! My aspoň... my řeknem třeba že si jdeme utrhnout čtyřlístek... a nikdo nic nepozná! Matéo... jak byl v Americe... byl pár dní zavřenej ve vězení... v Kanadě... v tý svojí cele měl záchodek hned vedle vodovodního kohoutku! On by radši umřel žízni... copak ty by ses napil? To já... já bych dělala to co on!

Upraví si sukni. Vrací se, je zmrzlá, tancuje, aby si zahřála ruce.

Myslím že je větší zima než ten rok jak Tišelovi zmrazil nos větrem!

Sedá si, sundá si botu, tře si nohu a ukazuje ji Césarovi.

Koukej na moji jizvu! Pěkná co? Udělala sem si to ten den jak Papa přijel do tábora na bicyklu! Každěj si to chtěl vyzkoušet... nasedla sem a vyjela sem na silnici! Za mnou jel nějakej kamión... strašně moc na mě troubil... chtěl abych jela rychlejc! Ztratila sem rovnováhu... sesmekla se mi noha ze šlapky... spadla sem z kola a do nohy se mi vrazil drát! Tišel mi tu ránu zašil zelenou nití... aby to bylo veselejší! Za nějakou dobu se mi pod kůží na noze objevily malý černý skvrnky... to bylo od písku co zůstal vevnitř! Tišel mi to znova rozříznul nožem ... očistil to svým kapesníkem a zase to zašil! Tentokrát červenou... aby to bylo ještě veselejší protože mě to bolelo! Vidiš! Není tam skoro nic vidět! Můj Tišel byl hotovej chirurg! Pamatuješ na tu zimu jak sme se pořád schovávali v lese protože byla válka? On pořád někomu něco ošetřoval! To bylo ten rok co sem se nechala chytit tou rybou! Byla dvakrát tak velká než já a já sem proto spadla do vody! Válka začala ten rok co Tišel zkoušel krotit hrochy!

Pauza.

Víš co si myslím? Myslím si... kdyby byla další válka... bylo by zase všechno stejný jako tehdy! A víš proč? Protože když počítáš roky jako čísla... tak ztratíš paměť! Gadžové počítají roky čísly... proto oni ztratili paměť!

Pauza.

Kdyby znova začala válka... Hitler by si pozval věštkyni Adlerovou až do Mnichova... koukla by se mu do dlaní... vyložila by mu karty... a vyvěštila by mu velkou moc ale taky rychlej pád! Hitler by se na ni rozčílil... a na všechny Romy vůbec! Rozhodnul by se že se musí výst boj proti cikánskému nebezpečí! Moji bratři... dvojčata... Masani a Griblo... by se nechali rozpitvat pro doktorský výzkum! Aby jednou mohly ženské ty dobrý rasy mít dvojčata co možná nejčastěj!

Ennio... by si nechal vystavit guatemalskej pas a nikdo by mu neublížil! Taky postřílejí celou rodinu malýho Ignácia... tomu se ale povede dělat mrtvýho a dokáže se zachránit schovanej ve stodole! Serafinu... i s její malou šestiletou dcerkou... zatknou právě ve chvíli kdy bude mít porodní bolesti... přivážou ji ke stromu... za ruce i za nohy... ať si tak chcípne i s malým... znásilnějí ji a malou nechaj kopat díru kam ji pak za živa pohřbějí! Agar! Ten přežije i když mu naočkujou tyfus a malárii! V Birkenau nechaj Romům jejich hudební nástroje... aby si hráli a slavili si svoje svátky! Na zdi tábora se začnou malovat srdíčka propíchnutý šípem a nápisy: Z5483 miluje Z1274! Jézu dostane injekci do srdce... hnedka umře! Vláda ve Vichy zakáže pout' do Saintes-Maries-de-la-Mer! Malý Babě dají do chleba louh sodnej! Na ošetřovně budou čekat až začnou lidi hnít než je prohlásej za mrtvý! Budeš se muset hodně snažit abys dostal porci polívky navíc! Na Vánoce... v bloku číslo 2... děti dostanou vitamíny... jako dárek! Na Silvestra jim nevěstky budou zpívat písničky... protože už žádný vitamíny nebudou! Ráno pak od nich oficiři dostanou kapavku... k Novému roku! Malá Mária bude krást benzín po opravnách a vyrábět bomby a prodávat je partyzánům... někdy si ho nechá... ten benzín... na čichání! Tišel a já... s Kéjou a dětma co zůstaly... všichni se zase dáme v lese k partyzánům! Jednou nás pak unaví jíst furt jen kořínky a žaludy... a já s malou Miriam puďu do vesnice ukrást chleba! Malá cestou uvidí úpně bílej oblázek... poběží si pro něj... bude ho brát do ruky a... v té chvíli jí na hlavu spadne bomba! A ze mě bude místo krve krvácet mlíko!

Zpívá.

Nevím už kdo sem... nevím už kam jdu... hodinky mám rozbité... od chvíle cos mě opustil! Po válce... to pak židovský duchové budou pořádat velkej bál s_dlouhejma róbama a smokingama! Nebo spíš maškarní... to bude hezčí! A hrát jim budou duchové Romů! Orchestr 500 000 duší to bude! Bude to nejkrásnější a největší ples co kdy na zemi byl! Tancovat bude každej! Moje Miriam určitě půjde... ušiju jí kostým princezny Inky... a Kéju... mojí maminku... tu taky pozvou! To víš... první tanec musím mít s Tišelem... je to můj manžel... druhý s Cironem... protože to je můj otec... a pro Bidšiku... pro mýho dědečka bude ten třetí! Ale pro tebe Césare! Pro tebe si nechám ten poslední! Budeme tancovat a tancovat... až nás nohy zradí jako běhny!

Pauza.

Ted' půjdu spát! Spát je nutný... protože život unaví!

Schoulí se k Césarovi.

Césare! Moje rodina pořád žije v Americe! Víš... mají tam taky poutě... ke svatý Anně z Beaupré! Někdy se za nima pojedem podívat... když budeš chtít! Vychladnul si! Ztrácíš svoje teplo! Jak chceš abych spala když mě nebudeš hřát? Vůbec už necejtím svoje chodidla! Necejtím svoje nohy! A podívej na moje prsty... koukej na moje ruce! Sou celý bílý! Taky ztrácím svoje teplo!

Pauza.

Cítíš jak přišla noc... strašně rychle!

Náhle je slyšet temný zvuk.

Co to je? Slyšíš... Césare? Je to zemětřesení? Taky to cejtíš... že jo? Co se to děje? Ne! Je to mnohem horší! Ta tlustá ženská se vrátila... aby mě mučila! Ať tvoje kostra shoří jestli se nevypaříš jako éter!

Kroky se ztratí, ale silný poryv větru uhasí oheň.

Ty! Zlověstnej větre! Jestli se hnedka neutišíš... tak tě navždycky zavřu do místnosti bez oken a bez dveří!

Tři duchové sestoupí z nebe.

Césare! To jsou duchové! Sudičky! Co tady děláte? Nenarodilo se mi žádný dítě! Už hodně měsíců sem prázdná! Všechny moje děti sou už velký jako stromy! Můj nejstarší... Abdul... ten co se narodil v Panžábu... ten má už dneska svoje děti... stejně jako Linka... jeho dcera... co si vzala mladýho Molnára... mají spolu dvanáct dětí... a jejich syn si vzal Annu... Kalajovu dceru! No jo! Pořádná čchaj tahle holka! Skutečná romni! Pěkně stavěná... s klenutým hrudníkem a pořádným zadkem! Dala mu šestačtyřicet dětí! Ona je silnější! A její nejmladší čeká dítě! Ano už! Za ní musíte jít! Tam... do Kanady! Já vám už nemám co dát! Jo! Hned... hned! Mysleli ste si že ta panenka... Ale ne! Podívejte! To je na žebrání... jen tak vypadá! Přišly ste kvůli Césarovi?

Mezi zuby.

Césare! Vstávej! Myslej že seš mrtvej! Odpočívá... kvůli těm holejm hlavám... utíkal... ale zejtra to bude zas dobrý! Pojd' Césare! Přestaň dělat mrtvýho!

Obrátí se k sudičkám.

Ďábelský duchové! Ať vám každá hvězda na nebi propíchne prsa dřevěným klackem jestli mě nenecháte na pokoji!

Sudičky zůstanou stát, čekají. Drana prosí.

Dívala sem se všude! Žádný cedulky tady nejsou! Můžu tady přece nocovat? Ne?

Žádná odpověď. Pauza. Rozvazuje uzel na šátku omotaném okolo prstu.

Bidšiko! Rozvazuju ten šátek cos mi zavázal kolem prstu! Potřebuju tvoji pomoc! Slyšíš mě? Dědečku? Rozdělala sem ten uzel! Rozvázala sem tvůj šátek!

Žádná odpověď. Zpívá.

Nevím už kdo sem... nevím už kam jdu... hodinky mám rozbité... od chvíle cos mě opustil!

Drana se dívá na nebe. Sudičky se k ní přibližují a pomalu ji obkličují.

Hele Césare! Podívej! Podívej se... odvrácená strana měsíce! Vidíš... to seš ty co tam jedeš! Zase si začal lítat... Césare! Hej! Ten tvůj hrdej krok! A hele... podívej se na mě... tam za tebou... já řídím vůz! Poslouchej! Slyšíš? Křičím na tebe abys jel rychlejc! Nadávám! Všecko je jako dřív!

Konec.